

Baka L. Patrik: *Doboztankönyv: Élményalapú irodalomtanítás a populáris, ifjúsági és gyerekirodalom köréből.* **Dunaszerdahely: Nap Kiadó, 2023. 80 p. ISBN 978-80-8104-113-6.**

Beke Ottó

Baka L. Patrik *Doboztankönyve* 2023-ban jelent meg. Alcíme *Élményalapú irodalomtanítás a populáris, ifjúsági és gyerekirodalom köréből*. Önmeghatározása szerint alternatív irodalomtankönyv, illetve irodalomoktatási reformkonstrukció. A diákoknak, tanároknak és irodalombarátoknak szánt munka újszerűségét, irodalompedagógiai eredetiségét számos tényező, formai, tartalmi, valamint konceptuális vonatkozás összjátéka teremti meg. Meghatározó az egyes fejezetek feldolgozhatóságának deklarált sorrendi nyitottsága, variabilitása, a de-, illetve rekanonizációs szándék és tendencia, a kortárs (diák)olvasók érdeklődésének, valamint értelmezési horizontjának előnyben részesítése. Ez utóbbi jellemvonásnak megfelelően a kötetet erőteljes transzmediális szemléletmód jellemzi. Hasonlóképpen említést érdemel az interdiszciplináris, a különböző tudományterületeken, tantárgyakon átvivő, integratív, a tárgyalt irodalmi alkotásokból következő megközelítésmód. Mindezeket a vonatkozásokat célszerű külön-külön, valamint szinergikus összhatásukban is megvizsgálni.

A kötet a nehezen befogadható, a diákoktól esetenként nyelvi és tartalmi szempontból is távol álló klasszikus irodalmi alkotások helyett a populáris, spekulatív fikciós irodalom szövegeire irányítja a figyelmet, ez utóbbiak olvasásnépszerűsítő potenciáljára apellál. Külön-külön fejezetben szemlélteti J. K. Rowling *Harry Potter*-sorozatának, Lakatos István *Dobozvárosának*, Kleinheincz Csilla *Ólomerdőjének*, Csurgó Csaba *Kukoriczájának*, Huszti Gergely *Mesteralvók hajnala* és *Mesteralvók viadala* című művének, Jeff VanderMeer *Déli Végek-trilógiájának*, továbbá Brandon Hackett *Az ember könyve* című alkotásának órai feldolgozhatóságát. Ezt követően a steampunkot, majd pedig az alternatív történelem műfajait, végezetül pedig Ben H. Winters *Földalatti Légitársaságát* mutatja be oktatásmódszertani kontextusban. Minden egyes fejezet a tanítás során felhasználható, alaposan kidolgozott, metodikai változatosságról árulkodó, a hermeneutikai, élménypedagógiai és íráskészség-fejlesztő gyakorlatokra külön hangsúlyt fektető ötletgazdag óraterv. Ennek megfelelően a könyv gyakorlati hasznosíthatósága az oktatásban megkérdőjelezhetetlen. Nem mellékes körülmény az sem, hogy az óratervek formájában kidolgozott fejezetek igencsak tetszetős megjelenésűek, esztétikai szempontból is felettebb értékesek. Az oldalképeket gazdagító számos illusztráció, valamint egyéb vizuális megoldás hatékonyan kelti fel az olvasó figyelmét. A szépérezkre is hatást gyakorló kiadvány különleges vonzerővel bír.

A felőlelt irodalmi korpuszt nem statikus szerkezetben kezeli, és ennek megfelelően nem is kötött sorrendű elemek formájában kínálja fel az iskolai feldolgozás céljaira a kiadvány, hanem doboztankönyvként. Erre utal a könyv, illetve a projekt (fő) címe. A *Doboztankönyv* szerkezeti-konceptuális előképét és egyben ihletforrását a dobozregény fogalma, illetve műfaja képezi. Miként a dobozregény esetében az olvasó saját maga határozza meg az egyes fejezetek, esetenként oldalak befogadá-

si sorrendjét, ily módon hozva létre, írva meg egyedi dobozregényét, Baka L. Patrik irodalomkönyve hasonlóképpen strukturálódik. Az egyes doboztankönyv-fejezetek feldolgozási sorrendje sem kötött: „Az egyenrangú tankönyvfejezetek egy fiktív dobozban helyezendők el, s az oktató és a diákok érdeklődése és választása szerint cserélgethetők, előtérbe állíthatók vagy épp elhanyagolhatók” (7).

A *Doboztankönyv* szerkezeti nyitottságához kapcsolódik de-, illetve rekanonizációs tendenciája: „Mivel a kortárs irodalom kánonja (vagy kánonjai) az idő előrehaladtával a kritika értékítélete szerint változ(hat)nak, a legfrissebb, a diákokhoz is közel álló irodalmi alkotásokra kiélezett, egyenrangú tankönyvfejezeteket egy dobozban, mappában érdemes elhelyeznünk” (8). Az esetenként elmozduló, illetve átrendeződő szerkezet, a nyitottság rámutat a felölelt irodalmi korpusz gazdagságára és egyben megkonstruált voltára, továbbá fragmentáltságára, valamint lezárhatatlanságára, véglegesíthetlenségére. A hangsúlyok, illetve maguk az irodalmi alkotások mint elemek bármikor átrendezhetők, továbbá a struktúra is további komponensekkel bővíthető. A *Doboztankönyv* jelenlegi formájában, állapotában „csupán” pillanatkép: „Amennyiben a projekt nem szakad meg, és a korpusz folyamatosan bővülni fog, úgy feltételezhető, hogy mindig lesznek olyan fejezetek, amelyek a diákok szerint leginkább aktuális, érdekesítő művekre koncentrálnak majd. Mindez biztosíthatná a mindenkori készenlélet és korszerűséget, különösen, ha az egyes fejezetek idővel egy online fórumon válnának szabadon hozzáférhetővé, akár vetíthető háttéranyagokkal megtámogatva” (8).

A különböző online felületek, illetve applikációk Baka L. Patrik irodalomtankönyvében nem pusztán felhasználásra javasolt, azonban továbbra is externális oktatásmódszertani eszköztárelemek formájában jelennek meg; a transzmedialitás megközelítésmódjának, irodalomszemléletének elidegeníthetetlen aspektusát alkotják. Ennek magyarázata a mozgósított szövegkorpusz műfaji sajátosságaiban és a kulturális életben betöltött szerepében, népszerűségében, széles körben kiaknázott adaptációs potenciáljában rejlik. Miként a szerző fogalmaz: „az egyes médiumok közti markáns kommunikáció mindenekelőtt a spekulatív fikciós és populáris irodalom, valamint az ezekkel sok esetben átfedést mutató gyermek- és ifjúsági irodalom sajátja. Mondhatni, ezek az alkotások ismerték fel és aknázták ki először a transzmedialitásban rejlő lehetőségeket. Esetükben a nyelv, a karakterépítés és a cselekmény mellett tehát a világépítés bír központi szereppel, ami új elemzési lehetőségeket biztosít a kutató számára, különösképpen, ha más tudományterületek felé is megnyitja az értelmezés terét” (9). Az interdiszciplináris megközelítésmódnak köszönhetően az irodalom „megszűnhetne az iskolai tantárgyháló valamelyik végpontjának lenni, helyette annak egyik gócpontjává, ha nem rögtön középpontjává válhatna” (8).

Baka L. Patrik irodalomtankönyvének tárgyalt jellegzetességei a digitális közeg működésmódja, valamint logikája és ennek megfelelően jelentős mértékben a vizualitás által meghatározott kortárs kultúra viszonyai között nyernek értelmet. A szerző irodalompedagógiai szemléletmódja és törekvései derülató módon a megőrzésre érdemes befogadói attitűd, az immerzív olvasás gyakorlatának fenntartását szorgalmazzák a megváltozott mediális környezetben. Az irodalomtankönyv ennek megfelelően elkerüli a gyakran technooptimista formában jelentkező, feltétel nélkü-

li és nemritkán kritikátlan (kultúra)digitalizáció csapdáját, ám a múltidéző nosztalgia érzését, hozzáállását sem teszi magáévá. Igyekszik továbbhagyományozni a könyvformában hozzáférhető, terjedelmes (szép)irodalmi szövegek ráérős, elmélyült és időigényes olvasásának rituáléját.

Érdekességként említhető, hogy a *Doboztankönyv* az óratervek formájában bemutatott műértelmezések során rendre történelmi kontextusokat, vonatkozásokat, illetve analógiákat, esetenként mintázatokat tárgyal, továbbá bizonyos szövegekre úgy tekint, mint újraírásokra, „újrátöltésekre”, tehát már létező irodalmi-kulturális értékek, artefaktumok aktualizációira. Erre utal a könyvismertető címében is szereplő kérdés. Ezekben az esetekben az interpretációk a (történelmi) múlt és kevésbé a befogadói jelen horizontja által közvetített referenciapontokat jelölnek ki, vonnak be a diskurzusba. Ettől függetlenül a tankönyv szemléletmódja kifejezetten jelen- és egyben jövőorientált.

Baka L. Patrik *Doboztankönyvének* bevezetésében munkáját a szlovákiai oktatás irodalomtanítást is érintő, 2020-as évek elején közzétett, a korszerűsítés irányába mutató, országos szintű reformtervezetének kontextusában tárgyalja. Irodalomtankönyve azonban korszerű szemléletmódjának köszönhetően messze túlmutat a jelzett határokon. A kötetet a teljes magyar nyelvterületen haszonnal forgathatják tanárok, diákok és irodalombarátok.